

dr hab. inż. arch. Michał Stangel
Katedra Urbanistyki i Planowania Przestrzennego
Wydział Architektury Politechniki Śląskiej
ul. Akademicka 7
44-100 Gliwice

Gliwice, dn. 14 marca 2022 r.

**RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ
"PRZESTRZEŃ MODERNISTYCZNA OSIEDLA MIESZKANIOWEGO
RATAJE W POZNANIU. PROJEKT, REALIZACJA,
RZECZYWISTOŚĆ. STUDIUM PRZYPADKU"**

Autor: mgr inż. arch. Jarosław Zawadzki
promotor: dr hab. inż. arch. Adam Nadolny, prof. PP
promotor pomocniczy: dr inż. arch. Barbara Świt- Janowska
Dyscyplina naukowa: Architektura i Urbanistyka

1. Podstawa opracowania recenzji

Recenzja została sporządzona na podstawie zlecenia Dziekana Wydziału Architektury Politechniki Poznańskiej, dr hab. inż. arch. Ewy Pruszevicz-Sipińskiej, prof. PP, z dn. 17.02. 2022 r. Przy jej opracowaniu kierowano się także opisem wymogów jakie spełniać winna rozprawa doktorska, zawartymi w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dn. 14 marca 2003r.

2. Forma i struktura pracy

Rozprawa doktorska pana mgr inż. arch. Jarosława Zawadzkiego jest jednotomowym opracowaniem w formacie A4. Rozprawa zawiera 290 stron.

Praca skomponowana jest w sposób czytelny. Składa się z 3 części, zawierających łącznie 11 rozdziałów, z podziałem na podrozdziały, tematycznie związane z poszczególnymi problemami: planowanie i projektowanie, realizacja oraz ewaluacja stanu obecnego. W podsumowaniu przedstawiono wnioski, sformułowane na podstawie badań. Uzupełnieniem pracy jest bibliografia licząca 65 pozycji literaturowych i 30 dokumentów innych; a także spis; ilustracji i spis tabel.

Przyjęta struktura pracy jest logiczna i konsekwentna; odpowiada swoją treścią określonej w założeniach problematyce; przy czym pewne wątpliwości budzić może stosunkowo krótka objętość ostatnich kilku rozdziałów. Struktura pracy obejmuje na początku genezę tematu, sformułowanie celu badań i ich metodologii, obecnego stanu wiedzy. Wywód prowadzony jest w sposób spójny i metodyczny. Kolejne partie tekstu są ze sobą powiązane i stanowią zamknięte całości. Bogate wyposażenie pracy w odnośniki literaturowe pozwala na odesłanie zainteresowanego czytelnika do szerszej literatury przedmiotu. Jednocześnie w części podsumowującej przedstawiono wnioski potwierdzające postawioną tezę pracy. Autor uczynił to w sposób wyczerpujący. Rozprawa odpowiada przyjętemu tematowi i spełnia cechy rozprawy doktorskiej.

Tytuł pracy jest adekwatny do jej zawartości. Nie budzi wątpliwości dobór tytułów kolejnych rozdziałów i podrozdziałów.

3. Temat, cel, tezy i metoda pracy

Tematem rozprawy i jej celem naukowym jest charakterystyka historii planowania i realizacji nowej dzielnicy mieszkaniowej „Rataje” w Poznaniu, w okresie kilkudziesięciu lat. Punktem wyjścia rozważań jest określenie celów i tezy pracy, zakresu badawczego i przyjętych metod badawczych. Dysertację podzielono na trzy zasadnicze części: historyczne propozycje zagospodarowania, w tym planów, projektów i konkursów; proces realizacji z charakterystyką modyfikacji założeń; ewaluacja stanu faktycznego po realizacji i późniejszych modyfikacjach i uzupełnieniach struktury dzielnicy.

Tezę pracy sformułowano prawidłowo: *Obecny wizerunek zespołu mieszkaniowego Rataje przez okres 50. lat eksploatacji oraz na skutek wprowadzonych zmian uległ trwałemu przekształceniu w stosunku do planów z lat 60. XX wieku. Dzięki licznym modernizacjom nadal stanowią wartościową zabudowę.* Nieco niefortunnie przy tym jest sformułowany drugi człon tezy, gdyż *wartościowa zabudowa* wydaje się określeniem dość nieprecyzyjnym.

Wykorzystane metody badawcze to: *analiza archiwalnych egzemplarzy Kroniki Miasta Poznania jako studium przypadku, analiza i interpretacja nieaktualnych i obowiązujących planów zagospodarowania, analiza wybranych dokumentacji projektowych, w tym wyników konkursu SARP, czasopism branżowych i materiałów archiwalnych Spółdzielni Mieszkaniowej „Osiedle Młodych” w Poznaniu.* Zastosowane metody są prawidłowe i adekwatne do podejmowanej problematyki, właściwe dla realizacji postawionego zadania badawczego i celów rozprawy.

4. Ocena naukowa oraz uwagi merytoryczne do zawartości pracy

Praca podejmuje ważne i aktualne zagadnienie złożonego, wielowątkowego i wieloletniego procesu kształtowania dużego zespołu zabudowy - osiedla, dzielnicy - opisując szczegółowo charakterystyczne dla tego typu przedsięwzięć meandry planowania, projektowania i realizacji. Myślę, że prezentowane studium przypadku może być symptomatyczne dla wielu złożonych przedsięwzięć urbanistycznych (przychodzą tu na myśl m.in. prace Kazimierze Wejcherta i wymowna okładka książki "Jak powstawało miasto", ilustrującej rozdzwięk planowania i praktyki; jak również rozmaite współczesne przedsięwzięcia urbanistyczne). Dlatego zabrakło mi w pracy nieco zarysowania na początku pracy szerszego kontekstu problematyki takich złożonych przedsięwzięć; oraz na końcu szerszego ujęcia wniosków, z odniesieniem do współczesnych wielkich projektów urbanistycznych.

Za szczególnie ciekawe i wartościowe uważam natomiast omówienie konkursów, będących elementami poszukiwania optymalnych rozwiązań planistycznych i projektowych. Generalnie opracowano to dogłębnie i prawidłowo; choć niekiedy można mieć jednak wrażenie, że opisy są dość lakonicznie potraktowane i brak jest omówienia wniosków z efektów konkursów (np. konkurs 1956 roku w rozdziale 2.2).

Cennym uzupełnieniem treści pracy jest bogaty materiał ilustracyjny, który pozwala na lepsze zrozumienie treści. Należy docenić zilustrowanie problematyki licznymi archiwalnymi rysunkami i autorskimi fotografiami, które generalnie są na dobrym poziomie edycyjnym. Szkoda, że wielokrotnie rysunki nie znajdują się przy odpowiadających im partiach tekstu, ale kilka stron dalej - umieszczenie ich przy odpowiedniej partii tekstu poprawiłoby znacznie odbiór pracy i klarowność wyводу (np. w rozdziale 2,5 szkoda, że główna ilustracja planu ogólnego znalazła się dopiero na samym końcu rozdziału, na stronie 64; a nie wcześniej, w odniesieniu do opisującego ten plan tekstu; na stronach 114 i 115 opisywana jest praca numer 15; która na ilustracji pojawia się dopiero na stronie 117 pomiędzy punktami podsumowania konkursu; w rozdziale 10 nie pokazano na ilustracji fragmentu rysunku cytowanego na dwóch i pół stronach planu miejscowego, gdy autor na stronie 257 opisuje co można dostrzec analizując załączniki graficzne... A plany te pojawiają się dopiero kilka stron później. Uważam, że w tego rodzaju dysertacji ilustracje powinny być częścią wyводу i materiałem badawczym, a nie dodatkami; dlatego jest to uwaga merytoryczna, a nie tylko redakcyjna.

Pewien niedosyt budzi fakt, że prezentowany materiał nie jest w jakiś sposób lepiej syntetyzowany i z uwypukleniem wniosków i zależności. Brakuje konsekwentnego przedstawiania co z planów i koncepcji konkursowych w poszczególnych etapach było kontynuowane, a co zmieniane i dlaczego. Szkoda, że autor nie zrobił np. kalendarium

pokazującego na osi czasu czy w inny sposób wszystkich konkursów omawianych w rozdziale trzecim. Szkoda, że bardziej konsekwentnie nie pokazano zaznaczenia przedmiotowego obszaru na kolejnych mapach, tak by kolejne rysunki były spójne.

Mimo tych zastrzeżeń, generalnie należy stwierdzić, że praca jest opracowana na dobrym poziomie merytorycznym. Napisana jest konsekwentnie, logicznie, w sposób spójny z przyjętymi założeniami i generalnie prezentuje dobry poziom naukowy. Ujęcie tematu świadczy o dobrej znajomości zagadnienia prezentowanego przez autora i szerokiej wiedzy w przedmiotowej dziedzinie. W zakończeniu autor podsumowuje przeprowadzone badania i wykazuje pozytywną weryfikację przyjętej tezy.

Uwagi szczegółowe

W rozdziale 5.5. brak mapy pokazującej lokalizację przedstawionych na fotografiach obiektów. Podobnie w rozdziale szóstym - szkoda że nie wykonano opracowania mapowego pokazującego lokalizację opisywanych nowych obiektów i przestrzeni.

Dlaczego w rozdziale siódmym na początku na stronie 241 gdy wspomniane o konkursie nie napisano nic o jego wynikach i efektach (za to trzy strony później po już innych wątkach w tekście nagle pojawia się ilustracja z konkursu).

Jeżeli rozdział 8 miałbyś charakterystyką istniejącego i obsługi komunikacyjnej Rataj, to brakuje informacji o przystankach komunikacji publicznej z zaznaczeniem ich na mapie, jak również informacji o ruchu rowerowym czy głównych kierunkach ruchu pieszego.

Rozdział 9 - wybrane obiekty rekreacyjne - skoro autor tak szczegółowo omawia rozmaite wcześniejsze wątki, to tu wypadałoby przedstawić kompleksowo charakterystykę infrastruktury społecznej i usług, w tym obiektów rekreacyjnych; a nie tylko kilka wybranych obiektów (generalnie ostatnie rozdziały wydają się bardzo zwięzłe, w stosunku do poprzednich).

Str. 254 - co Autor ma na myśli pisząc "zarządzenia" w ostatnim zdaniu pierwszego akapitu?

Niezależnie od powyższych uwag, zawarty w pracy materiał pozwala na stwierdzenie iż Autor bardzo dobrze porusza się w omawianej problematyce, zdając sobie sprawę ze złożoności zagadnienia. Autor w swoich badaniach oparł się zarówno na badaniach literaturowych jak i samodzielnie przeprowadzonych badaniach i samodzielnie formułowanych wnioskach. Podjęty temat został prawidłowo przełożony na cel i tezę pracy, przyjęte metody badawcze odpowiadają w pełni charakterowi badań, a zakres merytoryczny i poziom naukowy pracy jest w pełni zgodny z wymogami stawianymi przed rozprawami doktorskimi i należy ocenić ją pozytywnie.

5. Uwagi redakcyjne

Praca została odpowiednio pod względem edytorskim. Nie budzi zastrzeżeń warsztat naukowy pracy – autor dobrze posługuje się odniesieniami literaturowymi, przypisami i bibliografią.

Praca jest napisana dobrym językiem, właściwym dla jej charakteru, dzięki czemu czyta się ją z zainteresowaniem; choć niektóre wątki wydają się nieco za bardzo rozbudowane i mogły być przeredagowane i uproszczone, lub przeniesione do przypisów; na przykład skład zespołu sędziów konkursowych na str. 79; czy szczegółowo cytowane kryteria oceny prac konkursowych na stronie 108; niepotrzebne wydaje się cytowanie w tekście pełnych składów zespołów i pełnych opinii o pracach wyróżnionych (str. 113, 114 i dalej); wystarczyłoby zacytować te punkty, które wnoszą coś do przedmiotu konkursu czy do wyводу rozprawy.

Wykorzystywana terminologia w odniesieniu do zagadnień architektoniczno-urbanistycznych i innych nie budzi wątpliwości. Praca mogłaby być zrozumiała i interesująca dla osób zainteresowanych problematyką osiedla Rataje i przestrzeni Poznania.

6. Wnioski końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska pana mgr inż. arch. Jarosława Zawadzkiego pt. *PRZESTRZEŃ MODERNISTYCZNA OSIEDLA MIESZKANIOWEGO RATAJE W POZNANIU. PROJEKT, REALIZACJA, RZECZYWISTOŚĆ. STUDIUM PRZYPADKU* jest zgodna z przyjętymi standardami dla pracy doktorskiej w naukach technicznych, dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Rozprawa spełnia kryteria stawiane przed rozprawami doktorskimi. Praca prezentuje dobry poziom naukowy. W szczególności na podkreślenie zasługuje aktualność opisywanego tematu w polskich realiach, dogłębna charakterystyka zagadnienia, oraz samodzielnie formułowane wnioski.

Przeprowadzając swój wywód Autor rozprawy wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną jak i ukazał naukowy charakter swoich badań. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi zgodnie z Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Niniejszym stawiam wniosek o przyjęcie recenzowanej pracy jako rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do publicznej obrony przez Radą Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka Politechniki Poznańskiej.

